

Dějepis práce od 28. 5. do 29. 5.

Děti,

posílám práci na další týden. Tentokrát si řekneme něco o kultuře na přelomu 19. a 20. století. Je to období secese, která je velmi půvabná, zdobná a musím se přiznat, že ji mám ze všech uměleckých slohů nejraději ☺ Abyste o krásy secese nebyli ochuzeni ani vy, můžete si tentokrát vytisknout i omalovánku Alfonse Muchy. Tento malíř nás proslavil po celém světě a jeho plakáty poznáte hned na první pohled. Než si zapíšete zápis, zopakujete si něco z minulých hodin. Příště nás čeká učivo, na které se někteří z vás těší už od začátku osmičky, podíváme se na začátek první světové války.

Mějte se krásně.

Lucie Jelínková.

Úkoly na tento týden:

1. **Opakování – napíšu si do sešitu**
2. **Zápis - vlepím nebo si ho opíšu do sešitu.**
3. **Vyhledám si další impresionisty, secesní malíře a jejich obrazy, abyste věděli, jak tyto obrazy, které jsou velmi známé, poznali. Podívejte se i na secesní módu☺**

Obrázky byly použity z:

<https://prazska.drba.cz/koronavirus/1661-narodni-divadlo-prislo-na-vstupenkach-o-20-milionu-dejvice-posouva-premieru.html>

https://www.google.com/search?q=rudolfinum&sxsrf=ALeKk00o2JTExtTSJc0wCNOSNrA0urP3jw:1589962568946&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiZ44KRgMLpAhUyoXEKHSbrC4IQ_AUoAXoECBcQAw&biw=1366&bih=657#imgsrc=YallISOXQDj3DDM

https://cs.wikipedia.org/wiki/Alfons_Mucha#/media/Soubor:Alfons_Mucha_-_1896_-_Biscuits_Lef%C3%A8vre-Utile.jpg

<https://www.pinterest.ph/pin/AaysAIQmxRRpy0j-XAGPqCr9PsRkg5XTX2Ih1Q5a2nsgkn6B-0wG2w/>

Opakování

Seřaď události tak, jak následovaly za sebou, a získej tajenku.

Otevření Národního divadla	A
Zrušení nevolnictví	P
Rakousko-uherské vyrovnání	T
Zrušení roboty	U
Otevření Národního muzea	N
Zavedení všeobecného volebního práva pro muže	C
Bitva u Hradce Králové	K
Zvolení první ženy do zemského sněmu	E

Tajenka: byl návrh česko-rakouského vyrovnání, který vytvořili čeští politici v roce 1890, tento návrh však nebyl pro odpor Němců v Čechách realizován.

Kultura 2. poloviny 19. století a počátku 20. století

Architektura

- Architekti se inspirovali u starších slohů→ historizující slohy (novogotika, novorenesance)
- Nejvýznamnější budovou v novorenesančním slohu je **NÁRODNÍ DIVADLO, NÁRODNÍ MUZEUM** či **RUDOLFINUM**.

Výtvarné umění

- Malíři chtěli věrně zachytit reálný život.
- Po objevu fotografie to již nebylo zapotřebí, experimentovali.
- Začali vyjadřovat pocity, emoce, nálady→ imprese- **impresionismus** - Claude Monet [klód moné]

- U nás byly v oblibě historické náměty- tzv. generace Národního divadla (Mikoláš Aleš, Josef Václav Myslbek ...)

Secese (90. léta 19. století)

- Byla **posledním** uměleckým slohem, který se uplatnil ve všech směrech lidského života
- **Hl. znaky: dekorativnost a bohaté využití křivek a ornamentů**, rostlinné, ptačí, motýlí motivy.
- Kresby se objevily hlavně na plakátech - **Alfons Mucha**.

Avantgarda:

- Na počátku 20. století se objevilo mnoho dalších uměleckých směrů, které nazýváme souhrnně **avantgarda**.

Literatura

- Julius Verne, Karel May, Artur Conan Doyle...

Hudba:

- Stále přetrvával romantismus.
- Oblíbená byla opera – G. Verdi
- V českých zemích velmi oblíbení **B. SMETANA** a **A. DVOŘÁK**
- Lehčím žánrům patřila **OPERETA**, která sloužila především k pobavení měšťanských vrstev.
- Ve městech vznikaly kabarety a varieté.

Národní muzeum

Rudolfinum

Symbol impresionismu – Claude
Monet – Imprese, východ slunce

Typický plakát Alfonse Muchy, na první pohled poznáte, že dílo vytvořil právě on.

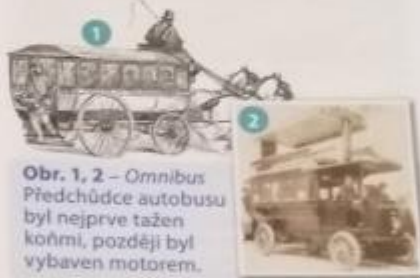
KULTURA 2. POLOVINY 19. A POČÁTKU 20. STOLETÍ

Evropská a severoamerická společnost prodělala během 2. poloviny 19. století významnou proměnu. Stala se z ní **společnost kapitalistická** a nabývala **industriální** podoby, což se projevilo rozmachem měst. Ve 2. polovině 19. století tak například v Anglii převažovalo městské obyvatelstvo nad venkovským dvojnásobně. Životní podmínky městského obyvatelstva se pozvolna měnily. **Rozvoj měst** kladl nové požadavky na hygienu – byly hledány nové zdroje pitné vody, která byla rozváděna do jednotlivých domů, byly budovány kanalizační systémy. Města protkala **nová síť dopravních komunikací**, k přepravě byly využívány omnibusy (→ Obr. 1, 2), **tramvaje a také první podzemní dráhy**. Vznikaly zastřešené tržnice, nové vodárny a elektrárny.

Architektura a výtvarné umění

V architektuře byly stále ještě **napodobovány starší historické slohy**. Byla to **novogotika** (o níž jste se dozvěděli již v předchozích kapitolách; → s. 70) a také **novorenesance**, která byla inspirována pozdní italskou renesancí. Pro novorenesanční stavby byla typická masivně budovaná přízemí, mohutná, vysoká sloupovádi, monumentální schodiště, římsy a balustrády. V tomto slohu byly postaveny mnohé reprezentativní stavby té doby, jako například **Národní divadlo, Národní muzeum** či **Rudolfinum** (→ Obr. 4, 5, 6). Postupně se ve stavitelství uplatňovaly také **nové stavební materiály**. Železo a sklo byly poprvé použity jako stavební materiál již pro Křišťálový palác, ve kterém se konala 1. světová výstava v roce 1851 (→ s. 86). Začaly být využívány také **ocelové konstrukce a železobeton**. V roce 1889 se stala dominantou Paříže 300 metrů vysoká vyhlídková věž nazvaná po svém tvůrci Alexandru Gustavu Eiffelovi [žistávu efelovij] (→ Obr. 7).

- Zopakuj si, kterými změnami prošla evropská společnost v důsledku technického a vědeckého pokroku a emancipace žen.
- Jmenuj typické znaky novogotické architektury.
- Uveď příklady námětů, které si vybrali pro svá díla malíři období romantismu.

Obr. 1, 2 – Omnibus
Předchůdce autobusu
byl nejprve tažen
koňmi, později byl
vybaven motorem.

Obr. 3 – Hrad Bouzov
Sklony k historismu
vedly také k přestavování a rekonstrukcím starších staveb, jako byly středověké hrady. Příkladem takové romantické přestavby je například hrad Bouzov, jehož současná podoba pochází z konce 19. století.

Obr. 4, 5, 6 – Novorenesanční stavby

Národní divadlo je dílem architekta Josefa Zítka. Základní kámen byl položen v roce 1868, divadlo bylo otevřeno v roce 1881. Po několika odehraných představeních následovaly dokončovací práce, během nichž došlo k požáru. **Znovu otevřeno** bylo divadlo v roce 1883. **Národní muzeum** je dílem architekta Josefa Schulze

[šulce]. Otevřeno bylo v roce 1891 a do fasády pod jeho okny bylo vepsáno 72 jmen předních postav české historie. **Rudolfinum** (pojmenované na počest korunního prince Rudolfa, syna Františka Josefa I.) je dílem architektů J. Zítka a J. Schulze. Bylo dokončeno v roce 1881.

- Jmenuj instituce, které dnes v budovách sídlí.
- Urči společné prvky všech tří budov, které prozrazují, že se jedná o novorenesanční stavby.

Výtvarné umění

Realismus Ve výtvarném umění 2. poloviny 19. století se prosadil **realismus**. Snahou umělců, kteří odmítali předchozí romantické pojetí, bylo **zachytit reálný život** bez příkras takový, jaký byl. Náměty obrazů tak byly často všední, inspirované výjevy z běžného života a každodenní práce (→ Obr. 8). Tyto obrazy mnohdy budily pohoršení, neboť jejich témata (jako například ženy pracující na poli či lamači kamene) nebyla považována za hodná „velkého umění“.

Obr. 7 – Eiffelova věž
V roce 1900 se v Paříži konala Světová výstava, kterou navštívilo na 50 milionů lidí a bylo možné na ni zhlédnout prakticky vše, co bylo objeveno a vynalezeno ve světě vědy a techniky. Dominantou celého areálu byla Eiffelova věž, nejvyšší stavba tehdejšího světa.

KULTURA 2. POLOVINY 19. A POČÁTKU 20. STOLETÍ

Obr. 8 - Gustave Courbet (žistáv kurbé) - Setkání aneb „Bonjour, Monsieur Courbet“ (bonžúr mesjé)

Malíř na tomto obraze zachytil sám sebe, jak putuje po venkově, při setkání se svým přítelem. Na obraze nenajdeme žádné průmyslné pózy, působivé barvy či kontrasty, autor naopak usiluje o opravdovost bez příkras.

• Porovnej Courbetovo dílo s obrazem J. M. V. Turnera na s. 71. V čem se liší?

Obr. 9 - C. Monet - Imprese: východ slunce
Název obrazu zachycujícího přístav v ranní mlze použili kritikové k tomu, aby posměšně pojmenovali nový umělecký směr. Označení impresionismus uměleckému směru již zůstalo a nakonec si získal respekt a uznání.

Obr. 10 - A. Renoir - Veslaři v Chatou (šatů)
Impresionisté malovali tak, že detaily byly vypracovány jen v popředí, dále vzadu se tvary postupně ztrácely. Postupem času se „diváci“, pro něž byly obrazy určeny, naučili, že je třeba ustoupit od obrazu několik metrů, a získat tak celkový dojem z díla.

Impresionismus S postupem doby a také s rozvojem fotografie, která skutečnost zachycovala realisticky, se objevují nové umělecké směry, které se snaží vyjádřit vnitřní pocity, nálady a dojmy z okolního světa. Nejvýrazněji se v této době uplatnil **impresionismus**, který vznikl ve Francii. K nejvýznamnějším impresionistickým malířům patřili Francouzi **Claude Monet** [klód mone], **Auguste Renoir** [ógist renoár] či **Edgar Degas** [dega]. Impresionistům již nešlo o co nejuvěrnější zpodobnění hmoty, ale o **zachycení pocitů, dojmů a atmosféry** okamžiku a toho, jak se atmosféra měnila účinkem světla (například během dne nebo v různých ročních obdobích). Na jejich obrazech vidíme většinou jednoduché scény z každodenního života a přírodní scénérie (→ Obr. 9). Často také **nepracovali v ateliérech, ale venku**. Snaha postihnout jedinečnou atmosféru okamžiku měla vliv také na **odlišnou malířskou techniku** - zachycení rychlými tahy štětce, použití čistých nemíchaných barev a podřízení detailů celkovému účinku (→ Obr. 10). Impresionismus měl vliv rovněž v sochařství, jedním z nejvýznamnějších sochařů této doby byl Francouz **Auguste Rodin** [ógist rodén] (→ Obr. 11).

Obr. 11 - A. Rodin - Myslitel

Postimpresionismus Koncem 19. století nastupuje po impresionistech další generace umělců, kteří se označují jako postimpresionisté. Patří k nim například **Vincent van Gogh** [fan choch] (→ Obr. 12, 13) či **Paul Gauguin** [pól gogén] (→ Obr. 14).

Obr. 12 - V. van Gogh - Autoportrét

Holanďan van Gogh strávil část svého uměleckého života ve Francii. Pro jeho tvorbu jsou charakteristické silně a vášnivě nanášené barvy s jasně patrnými tahy štětce. Za svého života se malíř ocenění nedočkal, prodal jen jediný obraz.

Obr. 13 - V. van Gogh - Pokoj v Arles (jaro)

Pokoj v Arles

Van Goghova díla, na nichž autor nezachycoval ani tolik atmosféru, jako spíše svůj vnitřní svět, ovlivnila mnohé další malíře a jsou dnes vysoce ceněná. O obraze *Pokoj v Arles* napsal Vincent bratru Theovi:

„Zjednodušováním dostávají věci jakýsi impozantnější styl, a tím se tedy naznačuje odpočinek nebo všeobecně klid. Jedním slovem, podivá-li se člověk na tenhle obraz, měl by si jeho mozek, nebo spíš obrazotvornost, odpočinout.“

Generace
Nár. divadla
ku (→ s. 107,
se v jejich tv
ním předsta
Brožík (→
(→ Obr. 18).

Secese

který se u
doby před
tové výst
je dekor
které byl
vané po
(→ Obr.
předsta
mimo ji
ním ur

Avantgarde

Avant
najít v
v 1. p

KULTURA 2. POLOVINY 19. A POČÁTKU 20. STOLETÍ

Generace
Nár. divadla Výtvarníci 70.–90. let v českých zemích bývají označováni jako **generace Národního divadla**, protože se podíleli na jeho výzdobě nebo tvořili v době jeho vzniku (→ s. 107, Obr. 4). V souvislosti s bojem o národní zrovnoprávnění se v jejich tvorbě uplatňovala především **historická témata**. K představitelům této generace patřili malíři **Mikoláš Aleš**, **Václav Brožík** (→ Obr. 16), **Josef Mánes** či sochař **Josef Václav Myslbek** (→ Obr. 18).

Secese V 90. letech 19. století se objevil zcela nový a originální umělecký styl – **secese**. Byla posledním uměleckým slohem, který se uplatnil ve všech uměleckých oborech, a promítla se i do podoby předmětů denní potřeby. Ve velkém byla prezentována na Světové výstavě v Paříži roku 1900 (→ Obr. 17). Typickým znakem secese je **dekorativnost** (→ Obr. 19) a bohaté **využití křivek a ornamentů**, které byly inspirovány přírodou. Tyto přírodní tvary byly ve stylizované podobě využívány nejen v umění a designu, ale i architektuře (→ Obr. 15), při tvorbě šperků, textilií či ilustrací. K nejvýznamnějším představitelům secese patřil český umělec **Alfons Mucha**, který byl mimo jiné tvůrcem světoznámých plakátů (→ Obr. 20). K dalším secesním umělcům patřil například Rakušan Gustav Klimt.

Avantgarda Na počátku 20. století se objevilo mnoho dalších uměleckých směrů, které nazýváme souhrnně **avantgarda**. Avantgardní umělce spojovalo odmítnutí tradice umění 19. století a snaha najít **vlastní cestu k vyjádření**. Tyto umělecké slohy se naplno rozvinuly v 1. polovině 20. století, proto se s nimi seznámíte až v 9. ročníku.

Obr. 15 – Obecní dům v Praze
Příkladem secesní architektury je tato stavba, která dodnes slouží k reprezentačním účelům a pořádání kulturních akcí.

- Jak se jmenuje stavba nalevo od Obecního domu a v kterém slohu je postavena?
- Na základě zobrazeného detailu popiš typické prvky secesního slohu.

Obr. 17 – Vchod do pařížského metra
Pařížské metro bylo otevřeno v souvislosti se **Světovou výstavou v roce 1900**. Tyto vchody do jednotlivých stanic byly vytvořeny v secesním slohu a jsou vyrobeny z litiny. Využití nových materiálů je dalším typickým znakem secese.

Obr. 18 – J. V. Myslbek – Pomník svatého Václava
Sousoší, které je symbolem české státnosti, bylo odhaleno v roce 1912. Jeho součástí jsou také sochy sv. Ludmily, sv. Prokopa, sv. Vojtěcha a sv. Anežky.

Obr. 19 – Secesní dům ve Vídni
Secese, nazývaná také **art nouveau** [nuvó], česky nový sloh, se promítla i do staveb běžných činžovních domů.

Obr. 14 – P. Gauguin – Tahitanky na pláži
Francouz P. Gauguin se odebral na tichomořský ostrov Tahiti, kde hledal prostý život. I jeho díla měla působit prostě – zjednodušoval obrysy tvarů a nanášel syté barvy i na velké plochy.

Obr. 16 – V. Brožík – Polyxena z Lobkovic ochraňuje ve svém domě královské mistodržící Slávotu a Martinice
Brožík dosáhl značného úspěchu a ve své době byl ctěn jako největší český žijící malíř, dokonce byl povýšen do šlechtického stavu.
• Která historická událost byla námětem Brožíkovy obrazu?

Obr. 20
– Plakát
Alfonse Muchy
k divadelní
hře *Dáma
s kaméliemi*
A. Mucha se
za svého
působení
v Paříži prosla-
vil **divadelní-
mi plakáty**.
Později byl
také autorem
návrhů prvních
známek
a bankovek
nově vzniklé
Českosloven-
ské republiky
a vytvořil
rozsáhlý cyklus
obrazů nazva-
ný *Slovenská
epopej*.

amatér = ten, kdo se věnuje určité činnosti ze záliby, ne z povolání
avantgarda = novátorské umělecké směry 20. století

balustráda = zábradlí složené z kuželek
kabaret = humoristický program s hudebními, zpěvními a tanečními výstupy
secese = původní význam odštěpení (v roce 1897 odešlo ze Sdružení vídeňských umělců 18 členů, kteří chtěli skoncovat se zavedeným uměním)
varieté = divadlo s různými druhy výstupů, jako jsou scénky, artistické výstupy apod.

Sport

V průběhu 19. století přestal být volný čas výsadou nejbohatších vrstev a snaha o jeho naplnění vedla mimo jiné také k rozvoji sportu. Nejprve se ve větším měřítku věnovali sportovním aktivitám studenti, na počátku 20. století se začal rozvíjet **amatérský sport**. Francouzský baron **Pierre de Coubertin** [pjér d kubertén] bojoval za obnovení olympijských her, které měly obnovit ideály řecké kalokagathie a zároveň být jako mírové shromáždění lidí různých zemí zárukou všeobecného porozumění. **První novodobé olympijské hry** se konaly v roce 1896 v Athénách. Přítelem barona Coubertina byl i Čech Jiří Guth-Jarkovský, který se zasadil o české členství v Mezinárodním olympijském výboru.

- Zjisti, ve které další oblasti získal J. Guth-Jarkovský proslulost.
- Co symbolizují olympijské kruhy? Jak tento symbol souvisí s myšlenkami P. de Coubertina?

Literatura

Také v literatuře romantismus vystřídal realismus. Za jeho zakladatele jsou považováni Francouz **Honoré de Balzac** [onoré d balzak] a Angličan **Charles Dickens** [čárls dykens]. Představitelem naturalismu byl Francouz **Emile Zola** či norský dramatik Henrik Ibsen. Autoři také reagují na vědeckotechnický pokrok, a vzniká tak nový literární žánr – **vědeckofantastická literatura**, jejímž čelním představitelem byl **Jules Verne** [žil]. K novým literárním žánrům řadíme také **detektivky** (→ s. 86, Obr. 6) a postupně rostla obliba **dobrodružných románů**, které se odehrávaly v exotickém prostředí nebo na Divokém západě (→ s. 99). Příkladem takové literatury jsou díla **Karla Maye**. Stejně jako ve výtvarném umění, i v literatuře se v českých zemích prosazují historické náměty, například v dílech **Aloise Jiráka**.

Hudba

V hudbě i nadále přetrvával romantismus a oblíbeným žánrem byla opera, jejímiž autory byli například **G. Rossini** a **G. Verdi**, v českých zemích pak **B. Smetana** a **A. Dvořák** (→ s. 72). Postupně se ale i v hudbě objevuje realismus, jako například v dílech **George Bizeta** [žorže bizeta]. K lehčím žánrům patřila **opereta**, která sloužila především k pobavení měšťanských vrstev. Ve městech také vznikaly různá **varieté** a **kabarety**.

V architektuře 2. poloviny 19. století se uplatnila novorenesance, ve stavebnictví se také využívaly nové druhy materiálů – například sklo, ocel, železobeton. V malířství nastupuje období realismu a poté impresionismu. Secese byla posledním uměleckým směrem, který se uplatnil téměř ve všech uměleckých odvětvích od malířství a sochařství přes architekturu až po užité umění. K předním secesním umělcům patřil český malíř Alfons Mucha. V literatuře se objevují nové žánry, jako například vědecko-fantastická literatura či detektivka.

Vysvětli, v čem jsou výhody železobetonu. Co je to ocel?

Která stavba je dnes nejvyšší na světě? Kolikrát převyšuje Eiffelovu věž?

Zjisti, které vynálezy, o nichž psal Jules Verne, později skutečně vznikly.

Zjisti jména filmů, které byly natočeny podle děl Julese Verna.

Jak se jmenují hlavní hrdinové děl K. Maye?

1. Zhodnoť, jak se změny v evropské společnosti na konci 19. století promítly do rozvoje měst a městské architektury.
2. Jmenuj významné památky novorenesance na našem území.
3. Vysvětli rozdíl mezi realismem a impresionismem.
4. V čem byl přístup impresionistů k umění odlišný od předchozích umělců?
5. Vysvětli, proč byly v českých zemích ve výtvarném umění i v literatuře v oblibě historické náměty. Uveď příklady takových děl, jejichž námět pochází z české historie.
6. Jmenuj typické prvky secese.

Ve 2. polovině 19. století se změnila i architektura. K rychlému rozvoji přispěl i rozvinutí nových materiálů, a v dopravním uplatnění se uplatnila železnice a secese. Významnou roli v tomto období hrála i literatura.